

KANNANOTTO

Asiakas- ja potilasturvallisuuslain valmistelu sisällytettävä seuraavaan hallitusohjelmaan

Suomen potilas- ja asiakasturvallisuusyhdistys SPTY nostaa esiin asiakas- ja potilasturvallisuuslain valmistelun välttämättömyyden ja esittää lain valmistelun aloittamista viipymättä. Näin laki voidaan tuoda eduskuntaan vaalien jälkeisen uuden hallituksen antamana.

Asiakas- ja potilasturvallisuutta koskeva lainsäädäntö on hajallaan. Säädökset ja sen tuomat velvoitteet on koottava konkreettisella tasolla yhden lain alaisuuteen. Uuden asiakas- ja potilasturvallisuuslain tulee tarjota konkreettinen kokonaisuus, joka tukeutuu nykyisiin usein ylitason toteamuksiin sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmästä annetuissa säädöksissä. Laki vahvistaa myös Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen kansallista asemaa, toimintaa ja sen merkittävää tehtävää asiakas- ja potilasturvallisuuden edistämässä ja kehittämässä.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) on arvioinut, että läntisissä teollisuusmaissa keskimäärin 13–15 prosenttia sairaalahoidon kustannuksista kuluu potilaille hoidosta aiheutuneiden haittojen ja virheiden korjaamiseen. Vaaratapahtumat (sisältäen haitta- ja läheltäpititilanteet) aiheuttavat Suomessa siis yli miljardin euron vuosittaiset kulut käsittäen pelkästään terveydenhuollon sisäiset kustannukset. Kansainvälisten selvitysten perusteella arvioidaan, että jopa puolet (40–70 %) haittatapahtumista olisi estettävissä ennaltaehkäisyllä, joten inhimillisen hyödyn lisäksi säästöpotentiaali on merkittävä. Vaaratapahtumat ovat yleisiä myös sosiaalipalveluissa, eikä vaaratapahtumien kustannuksista ole tutkittua tietoa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on todennut, että asiakas- ja potilasturvallisuutta ohjaavat säädökset eivät muodosta selkeää kokonaisuutta ja lainsäädäntöä tulisi yhdenmukaistaa asiakas- ja potilasturvallisuuden osalta (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 7/2021). Nyt laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) käsittelee potilaan oikeutta laadukkaaseen hoitoon ja kohteluun. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) tuo esiin asiakkaan oikeuden laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) määrittelee hyvinvointialueiden vastuun järjestää riittävät ja laadukkaat palvelut. Terveydenhuoltolaissa (1326/2010) säädetään terveydenhuollon toiminnan laadusta ja turvallisuudesta. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) säätelee sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen valvontaa, jonka tarkoituksena on varmistaa asiakkaiden ja potilaiden turvallisuus. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) säätelee ammattipätevyysvaatimuksia ja ammatinharjoittamisen oikeuksia. Laki hyvinvointialueesta (611/2021) vahvistaa asukkaiden osallistumis- vaikuttamismahdollisuuksista, siten myös asiakas- ja potilasturvallisuuskysymyksiin kiinnittämisen oikeutta hyvinvointialueella. Asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta kokonaisuus on siten hajanainen. Yhtenäinen säädöspohja parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan turvallisuutta. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasturvallisuuskysymysten yhteen kokoava laki ja sen saattaminen voimaan edistää Suomen kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian mallimaan tavoitetta. Tämä vahvistaa Suomen edelläkävijyyttä verrattuna muihin pohjoismaihin.

Asiakas- ja potilasturvallisuuslain tulee sisältää muun muassa seuraavia asiakokonaisuuksia:

1. Velvoitteet palveluntuottajille
 - Määritellä tarkemmin ja konkreettisemmin sosiaali- ja terveyspalveluiden velvollisuus tehdä järjestelmällistä asiakas- ja potilasturvallisuustyötä.
2. Asiakkaan ja potilaan oikeudet
 - Vahvistaa oikeutta turvalliseen hoitoon ja palveluun.
 - Vahvistaa oikeus tiedonsaantiin vaaratapahtumista, epäkohdista ja epäillyistä vahingoista.
 - Mahdollistaa asiakkaiden, potilaiden ja läheisten osallistuminen turvallisuustyöhön.
3. Vaaratapahtumien hallinta
 - Määrittää valtakunnalliset tavat luokitella, kirjata ja raportoida vaaratapahtumat.
 - Säättää ilmoittamisesta henkilölle, läheisille ja viranomaisille.
 - Määrittää tutkintatavat vakaville vaaratapahtumille.
 - Velvoittaa palveluntuottajaa toimenpiteisiin, jotta vastaavaa ei tapahdu uudelleen.
4. Työnantajan rooli
 - Määritellä menettelyt työntekijöiden tukemiseksi vakavan vaaratapahtuman jälkeen.
5. Kansallinen ohjaus ja tiedon hyödyntäminen
 - Määrittää, miten vaaratapahtumat kerätään ja rekisteritietoja hyödynnetään turvallisuuden parantamiseksi.
 - Määrittää viranomaisten yhteistyö, vastuunjako ja tiedonkulku ohjauksessa, seurannassa, arvioinnissa ja valvonnassa.

Keskeistä lain tavoitteissa tulee olla vaaratapahtumien ehkäiseminen ja niistä oppiminen. Lisäksi laissa on tärkeä nostaa esiin myös henkilöstön, asiakkaiden, potilaiden ja läheisten tekemistä anonyymeistä vaaratapahtumailmoituksista oppiminen. Tämä edellyttää niiden kirjaamista kansallisesti yhtenäisesti asiakas- ja potilastietoihin ja kansallisiin rekistereihin kertakirjauksen ja mahdollisuuksien mukaan automaation kautta. Lain tulee siten sisältää määräykset paikallisesti ja valtakunnallisesti muodostuvista tietokannoista ja niiden reaaliaikaisesta hyödyntämisestä. Tietoja tulee voida yhdistää muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain myötä kertyvään tietokokonaisuuteen (Soteri) sekä muihin kansallisiin rekistereihin käyttäen hyväksi uusinta tietotekniikkaa, kuten tekoälyn tarjoamia mahdollisuuksia. Tämä mahdollistaa nopean asioihin puuttumisen, valvonnan ja yhtenäisen oppimisen asiakkaan ja potilaan parhaaksi. Se parantaa toiminnan läpinäkyvyyttä, laatua ja tehokkuutta sekä toiminnan kustannusvaikuttavuutta.

Yhdistys edellyttää asiakas- ja potilasturvallisuuslain valmistelun kirjaamista tulevaan hallitusohjelmaan ja välitöntä lainvalmistelun käynnistämistä STM:n johdolla.

Suomen potilas- ja asiakasturvallisuusyhdistys on asiakkaiden, potilaiden, ammattilaisten ja asiantuntijoiden yhteinen foorumi. Tehtävämme on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittäminen yhdessä. Haluamme olla mukana edistämässä asiakas- ja potilasturvallisuutta, jotta kaikki voivat luottaa hoidon ja palvelun turvallisuuteen.

Olemme valmiita osaltamme tukemaan asiakas- ja potilasturvallisuuslain valmistelua.

Helsingissä 30.3.2026

Suomen potilas- ja asiakasturvallisuusyhdistys SPTY ry hallitus
info@spty.fi

Lisätietoa antavat:

Timo Keistinen, timo@keistinen.fi

Antti-Jussi Ämmälä, antti-jussi.ammala@terveystalo.com

Tarja Pajunen, tarja.pajunen@superliitto.fi